

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

ANDIJON VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI METODIKALARGA O'RGATISH MILLIY MARKAZI

MAKTABGACHA, BOSHLANG'ICH VA MAXSUS TA'LIM
METODIKALARI KAFEDRASI

ISHLAB CHIQARISHDAN AJRALGAN HOLDA TA'LIM OLISH
SHAKLIDAGI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARI
MALAKA OSHIRISH KURSI UCHUN "MASHG'ULOT JARAYONIDA MUSIQA ASOSIDA
BOLALAR IJODKORLIGINI FAOLLASHTIRISH"MODULI BO'YICHA

Ma'ruza matnlari

Andijon 2024

“Tasdiqlayman”

VPYM O‘MM direktori

_____ **M.Abdullayeva**

“ _____ ” _____ **2024 yil**

MAKTABGACHA, BOSHLANG‘ICH VA MAXSUS TA‘LIM

METODIKALARI KAFEDRASI

ISHLAB CHIQARISHDAN AJRALGAN HOLDA TA‘LIM OLISH

SHAKLIDAGI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH

MAKTABGACHA TA‘LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARI

**MALAKA OSHIRISH KURSI UCHUN “MASHG‘ULOT JARAYONIDA MUSIQA ASOSIDA
BOLALAR IJODKORLIGINI FAOLLASHTIRISH”MODULI BO‘YICHA**

Ma’ruza matnlari

“KIRITILDI”

“Maktabgacha, boshlang‘ich va
maxsus ta‘lim metodikalari”

kafedrası mudiri

_____ N.Karimova

2024- yil « ____ » yanvar

“KELISHILDI”

O‘quv va metodik ishlar bo‘yicha
direktor o‘rinbosari

_____ O‘.Jabborov

2024- yil « ____ » yanvar

Ushbu ishchi ma‘ruza matni kafedraning 2024 yil 4-yanvardagi 1-sonli yig‘ilish bayonnomasi bilan ma‘qullangan hamda tasdiqqa tavsiya etilgan

MUNDARIJA

I.	KIRISH	4
II.	TEXNOLOGIK XARITA	6
III.	MA'RUZA MATN VA O'QUV MATERIALLARI	7
IV.	O'Z-O'ZINI TEKSHIRISH UCHUN TEST SAVOLLARI	22
V.	ADABIYOT VA MANBALAR RO'YXATI	24
VI.	TARQATMA MATERIALLAR	25
VII.	ATAMALAR IZOHLI LUG'ATI	32

I. KIRISH

Musiqaning bola hissiyotiga ta'sirini hisobga olganda, musiqa maktabgacha yoshdagi bolalarni ijodiy rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim va tarbiya jarayonida musiqiy-estetik tarbiyani to'g'ri yo'lga qo'yilishiga va bolalarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda musiqiy ta'lim-tarbiyadan o'rinli foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrda "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi 595-son Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-112-son Qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrda "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida"gi 802-son Qarorida maktabgacha ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb masalalar belgilab o'tilgan.

"Mashg'ulot jarayonida musiqa asosida bolalar ijodkorligini faollashtirish" o'quv moduli maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabgacha yosh davri musiqiy ta'limi bilan yaqindan tanishtirish va maktabgacha yoshdagi bolalarga estetik tarbiya berish masalalariga qaratilgan. O'z navbatida shuni aytish kerakki, maktabgacha yoshdagi bolalarga estetik tarbiya berishda musiqaning o'ziga xos o'rni bor. Musiqa – estetik va ma'naviy kayfiyatning ulkan manbaidir. Buyuk tabib va olim Ibn Sino bobomiz ham musiqaning hissiy ta'sir kuchini e'tirof etgan holda uni o'zining tibbiyotga oid kitoblarida aks ettirgan hamda ruhiy kasalliklarni davolashda shifo dasturi sifatida tavsiya qilgan. "Tib qonuni" asarida bir o'rinda musiqaning ruhiy ta'sir kuchiga yuksak baho berib, gudakning tarbiyasidagi ahamiyatini shunday ta'riflaganlar: "Go'dakning tanasi chiniqishi uchun ikki narsa zarur: biri uni asta qimirlatib tebratish, ikkinchisi onasining qo'shig'i (allasi). Birinchisi tanasiga, ikkinchisi – ruhiga tegishlidir".

"Mashg'ulot jarayonida musiqa asosida bolalar ijodkorligini faollashtirish" o'quv moduli tarbiyachi-pedagoglarga ta'lim-tarbiyaviy jarayonda musiqadan foydalanish orqali bolalar ijodkorligini rivojlantirish va mashg'ulotlar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Modulning maqsadi: Tinglovchilarning musiqiy ta'lim asosida bolalar ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish, insoniy va ijobiy fazilatlarni shakllantirishga oid bilimlarini kengaytirish.

2.3. Kutilayotgan natijalar: Tinglovchilar modulni o'zlashtirish jarayonida quyidagi bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar:

Musiqadan ta'lim va tarbiya jarayonida foydalanish usullarini, o'yinlardan pedagogik jarayonlarda foydalanishda musiqa bilan uyg'unlashtirish yo'llarini biladi;

Ta'lim va tarbiyaning vazifasi va mazmuniga qarab musiqalardan foydalanish, o'yinlar uchun musiqalar tanlash va ta'limiy vositalar tayyorlash ko'nikmalariga ega bo'ladi;

Musiqiy faoliyat turlaridan to'g'ri foydalanib, amaliyotga qo'llay oladi hamda musiqadan ta'lim-tarbiya jarayonida samarali foydalanadi.

II. TEXNOLOGIK XARITA

Vaqt	Mavzu	Jarayon, metod	Resurs, tarqatma materiallar	Tinglovchining faoliyati
80 minut	1-Mavzu: Musiqaning bola rivojiga ta'siri (nazariy 2 soat)			
40 minut	Musiqaning tarbiyaviy xususiyatlari	Interaktiv muloqot	Mavzu yuzasidan slaydlar	Bahs-munozarada faol ishtirok etadi
40 minut	Bolaning ijodiy rivojlanish sohasi kompetensiyalarini kuzatish va tahlil qilish	Suhbat va munozara, "Ko'rgazma" texnologiyasi	Bilimlarni mustahkamlovchi intellektual tarqatmalar	Tinglovchilar o'rganilayotgan mavzu yuzasidan fikrlarini mustaqil bayon etadilar, shaxsiy mulohazalarni o'z tajribalariga oid misollar bilan asoslaydilar
80 minut	2-Mavzu: Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda musiqiy faoliyat turlaridan foydalanish (amaliy 2 soat)			
40 minut	Musiqiy faoliyat turlari va ulardan samarali foydalanish usullari	BBB metodi	Mavzu yuzasidan tayyorlangan slaydlar	Mavzu yuzasidan o'zlashtirilgan bilimlarni ko'rgazmali vositalar yordamida namoyish etadilar, ijodiy fikrlaydilar
40 minut	Musiqa jo'rligida ritmik o'yinlar tashkil etish orqali bolalar ijodkorligini faollashtirish	Ijodkor pedagog	Musiqiy o'yin faoliyatini tashkil etish uchun kerakli jihozlarni tayyorlash	Musiqiy o'yinlar jamoa tomonidan muhokama qilinadi

III. MA'RUZA MATN VA O'QUV MATERIALLAR

1-Mavzu: Musiqaning bola rivojiga ta'siri.

Reja:

1. Musiqaning tarbiyaviy xususiyatlari.
2. Bolaning ijodiy rivojlanish sohasi kompetensiyalarini kuzatish va tahlil qilish.

1. Musiqaning tarbiyaviy xususiyatlari.

Musika tarbiyachisi bolalarni estetik va axloqiy jihatdan tarbiyalashda alohida o'rin tutadi. Musika bolaga har tomonlama yordam berishi, tevarak-atrofni obrazli-emotsional idrok etishi va bola xarakterining shakllanishiga ta'sir ko'rsatishi uchun musika tarbiyasining maqsadidan kelib chiqib quyidagi vazifalar qo'yiladi:

1. Bolaning musiqaviy qobiliyatini rivojlantirish.

2. Bolalarni qo'shiq aytish va musiqaviy-ritmik malakalarga o'rgatish. Ularda musiqani qabul qilish, his etish va tushunish qobiliyatlarini tarbiyalash.

3. Bolada badiiy-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish.

Bu vazifalarning hammasi bir-biri bilan o'zaro mustahkam bog'langan. Bolalarning musiqiy qobiliyatini rivojlantirish bolalar musika asarlari va cholg'ulari bilan tanishishdan boshlanadi.

Musiqiy faoliyat turlari yordamida musika shakllari, musiqiy rivojlanish qonuniyatlari haqidagi taassurotlar mustahkamlanadi. Harakat harakteri va yo'nalishini o'zgartirish orqaligina erishish mumkin.

Musiqiy p'esalar, qo'shiqlarni sahnalashtirish ifodali harakatlar orqali nafaqat musiqiy-eshituv taassurotlari rivojlanadi, balki ijrochilik qobiliyatlari, badiiy didlari shakllanadi. Agarda bolalarga mustaqil harakat o'ylab topish vazifasi yuklatilsa, ular musiqaning obraziga, harakteriga mos o'zlari harakat o'ylab topadilar va bajaradilar. Odatda sahnalashtiruvchi raqslarga dasturli musika tanlab olinadi, chunki uning mazmuni va harakatlarning ketma-ketligi ayon bo'ladi. Bolalar musika rahbari bilan birgalikda mos harakatlarni topadilar. Bajarish vaqtida musika rahbari bolalarga yordam beradi, yangi harakatlarni to'g'ri va ifodali bajarish kerakligini tushuntiradi, ko'rsatib beradi.

Musiqiy faoliyat turlari o'zaro bog'langan uch yo'nalishni o'z ichiga oladi:

Birinchisi, musiqiy rivojlantirishni ta'minlaydi, ya'ni musiqiy eshituvni o'stirish, harakatni musiqaga moslash ko'nikmalarini shakllantirish, musiqiy bilimlarning o'zlashtirilishi; musiqiy va musiqiy eshituvni rivojlantirishni ta'minlaydi, harakatni musiqaga buysundira olish malakasini shakllantiradi, musiqiy bilimlarni o'zlashtirishga yordam beradi.

Ikkinchi yo'nalish to'g'ri harakat ko'nikmalarini hosil qiladi: yurish (marshona, shaxdam, tetik, xotirjam, sportcha, tantanavor, keskin, prujina yurish va hokazo); qadam tashlash (baland, oyoq uchida, keng, yumshoq, prujinali, xorovodli va hokazo); sakrashlar (yengil, harakatchan); aylanishlar; qo'l harakatlari (mayin, ohista, harakatchan); chapaklar (sekin, qattiq, past, baland, qo'l siltab, bir-biriga yaqin

ushlab turib, sirg'aluvchi "likopchalar", kaftlarni yaqin tutgan holda sirpanma harakatlar); raqs elementlari (o'zbek xalq raqslaridan "oyna", "arqon", "yelka uchirish", "koptokni yuqoriga ot", chapak va yon tomonga qo'l harakati, ball, polka, golop, valsqa o'xshash raqs elementlari va hokazo.); oyoq uchida aylanish, prujinali qadam bilan sakrashning uyg'unligi; qo'l harakatlari (mayin, keskin); turli holatlarda turish va o'zgartirish; buyumlar bilan harakat bajarish (koptok, lentalar, bayroqchalar bilan) ni o'z ichiga oladi.

Uchinchi yo'nalish bolalarda tana harakatlarini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan; aniq va tez to'xtash, harakatni o'zgartirish va hokazo).

Bolalarga yo'naltirilgan guruhda puxta o'ylangan va xavfsiz tashkil etilgan rivojlanish muhiti eng muhim rol o'ynaydi, bu pedagoglarga davlat o'quv dasturining maqsad va vazifalarini amalga oshirish va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini qo'llash imkonini beradi. Guruh xonasini rivojlanish markazlari deb ataladigan kichik-kichik joylarga ajratish tavsiya etiladi. Bolalar xavfsizligi pedagogning asosiy mas'uliyati bo'lib, ehtiyotkorlik bilan rejalashtirish va nazorat qilishni talab qiladi. Guruh xonasining maydoni qanday rejalashtirilganligi, rivojlanish markazlari qanday joylashganligi pedagogning bolalar salomatligi va xavfsizligini qanday ta'minlashi va ularning ta'limini yaxshilashiga ta'sir qiladi. Bunda albatta o'quv tarbiyaviy jarayonda foydalaniladigan metodlarning ham ahamiyati katta.

Ta'lim metodlari - o'qitishning o'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishish usullarini hamda o'quv materialini nazariy va amaliy yo'naltirish yo'llarini anglatadi. Ta'lim jarayonining muvaffaqiyati uning shakligagina emas, balki qollanilayotgan metodlar samaradorligiga bog'liq bo'lib, u ta'lim nazariyasida asosiy o'rinlardan birini egallaydi. Ta'lim metodlari oldiga qo'yiladigan talablardan yana biri – bu bilimlarning asosli va puxta bo'lishi. Ta'lim metodlari yaxshi natija beradigan bo'lishi lozim. Metodlar bir qancha asosiy guruhlardan iborat. Musiqiy ta'lim metodlari og'zaki, ko'rgazmalilik, amaliy metodlaridan iborat bo'lib, ta'lim metodlari tarkiban o'qitish metodlari va o'qish metodlaridan iborat.

Harakat ko'nikmalari aniq musiqiy eshitish vositasidagi tasavvurini (masalan, tambr yoki registr va hokazo) va musiqiy bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlashga qaratilgan bo'lishi lozim.

Musiqqa quyidagi faoliyat turlaridan iborat:

1. Musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish.
2. Musiqqa tinglash.
3. Musiqqa savodi.
4. Qo'shiq kuylash.
5. Bolalar musiqqa cholg'ularida jo'r bo'lish.

Mashg'ulotda harakatlarni qo'llash uslublari.

Musiqiy-ritmik harakatlar bolalarning badiiy tajribasiga aylanishi, badiiy rivojlanishini boyitishi uchun bolalarni bu faoliyatga tayyorlash, eng avvalo, harakat malakalari haqida tasavvurga ega qilish lozim. Bolalar xonada musiqqa ostida qadam tashlash, yengil yugurish, har tomonga tarqalish kabi boshlang'ich malakalarini

egallaydilar. Musiqiy signal - belgilarga (harakatni boshlash, o'zgartirish va hokazo) javoban harakatlanishni o'rganadilar. Masalan, barabanning jaranglashi o'rinlardan turib saflanishga signal bo'lsa, D.Nazarovning "Yurish marshi" kuyining boshlanishi qadam tashlab turgan joyda harakatlanishga, kuyga uchburchakning jo'rliqi qo'shilgan joyda esa sakrashga o'tishni ko'rsatishi lozim.

Musiqiy-ritmik harakatlar bolalarni badiiy jihatdan boyitilishi uchun bolalarni shu faoliyatga tayyorlash kerak. Shuning uchun bolalar avval harakatlanish malakalari haqida taassurot olishlari zarur. Ular xonada musiqa ostida marsh yurishni, yengil yugurishni, shartli musiqiy signallarga buysunishni o'rganadilar.

Bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ularning tashabbuskorliklarini qo'llab - quvvatlash zarur, o'z raqsiga o'ylab topgan harakatlarni asar harakteriga mos va unga xos xususiyatlari mujassam etgan bo'lishi kerak.

Musiqiy-ritmik harakatlarda tovush balandligini eshitishni shakllantirish.

1. Bolalar ko'zlarini yumib, tovush balandligini cholg'uning tembri bo'yicha aniqlaydilar. Harakat-ramzlar orqali javob qaytaradilar. Masalan: A.Muhammedovning "Shohi suzana" quyidagi past tovushlarga-oyoqlarini o'ynatadilar, baland tovushga - qo'l bilaklarini aylantiradilar; doyra tovushiga - shu cholg'u ijrosini ko'rsatadilar. 2. Bolalar turadilar. Birinchi turgan bola koptokni oladi. Agar musiqa baland yangrasa, bola koptokni boshi orqali keyingi bolaga doyra bo'ylab uzatadi, agar past yangrasa, oyoqlari orasidan uzatadi.

2. Bola tinglagan ohangining o'z tasavvuri bo'yicha chizadi. Keyin ikki yoki uch bola xuddi shuni hayolan chizadilar va harakat bilan ifodalaydilar. Bu mashqda D.Zokirovning "Gulxan" kuyidan foydalanish mumkin.

Musiqiy-ritmik harakatlarda ritm hissini oshirish.

1. Bolalar doyra bo'lib turadilar. M.Mirzayevning "Bahor valsi" kuyiga koptokni ushlagan bola choraktali cho'zimga koptokni u qo'lidan bu qo'lga o'tkazadi, yarimtalik cho'zimga doyra bo'ylab yoki o'rtog'iga uzatadi.

2. Bolalar xona bo'ylab yorqin kuyga yuguradilar, mayin, ohista musiqani tinglashlari bilan juft bo'lib aylanadilar.

3. "Aks sado" o'yini harakatlarda: ritmik suratni boshdan yuqorida, orqada oldida chapak bilan takrorlash, keyin oyoqlarni turgan joyda to'pillatish yoki yon tomonga chapak chalib oyoqlarni to'pillatish.

4. Bolalar vazifa oladilar: berilgan harakatga ritmik suratni chapak orqali yoki ko'ylab berish. Avval musiqa rahbari ritmik asosni harakatda ko'rsatadi, keyin esa bolalar chapak yoki barmoqlarni qarsillatish orqali namoyon etadilar.

Harakatlar yordamida bolalarda bir qator musiqiy-eshituv tasavvurlarini shakllantirish mumkin. Harakatli mashqlar:

1) Bolalar ko'zlarini yumib o'tiradilar va tovushlar balandligi yoki cholg'ular tembrlarini aniqlashga harakat qiladilar. Javoblarni bolalar harakatli belgilar yordamida ko'rsatadilar. Masalan, past tovushlarga oyoqlar "raqs tushadi", baland tovushlarga - qo'l bilaklari, doyra jarangiga bolalar doyrasida ijroga taqlid qilib ko'rsatadilar.

2) O'rta registrdagi tovush eshitilsa, bolalar ko'krak balandligida chapak chaladilar, baland registrdagi tovush chalinsa - boshlari uzra chapak chaladilar.

3) Ijodkorlikka qaratilgan mashq: 3 qismli asardagi registrnlarni taqqoslashda qo'llar yuqori registrga "raqs tushadilar", o'rta registrda esa tanani harakatlantiradilar va hokazo.

Bunda bir bolaning harakatlariga ikkinchi bola oddiy cholg'uda ritmik jo'r bo'lishi ham mumkin. Boshqa bolalarga esa bu ijodiy vazifaning bajarilishini baholash topshiriladi.

Musiqqa tempi haqidagi tasavvurlarni shakllantirish.

1) Musiqqa rahbari ijrochiligida yoki kuylayotgan turli tempdagi musiqiy asar ostida yurish yoki yugurish (sakrash);

2) Hayvonlar harakatiga taqlid: sekin harakatlanuvchi - fil, toshbaqa; tez harakatlanuvchi - tulki, quyon, it va hokazo.

Bunday va bunga o'xshash musiqiy-ritmik harakatlar yordamida musiqqa rahbari bir qator musiqiy tasavvurlar va bilimlar doyrasini (dinamika, musiqqa shakli, musiqiy jumla, tovush yo'nalishi va hokazo) tarkib toptirishi musiqqa o'qitish ishlarining samaradorligini oshiradi.

1. Yurish va yugurish turli tempdagi ijro. P.I.Chaykovskiyning "Yog'och soldatchalar marshi" bunday mashqlarda juda qo'l keladi.

2. Ijro etilayotgan musiqiy obrazga xos ravishda harakatlanish.

3. Bir bola bolalarga tanish bo'lgan harakatlanuvchi mashqlarni boshqarib turadi. Qolganlar esa bajaradi.

4. Hayvonlarga taqlidiy harakatlar: sekin-fillar, toshbaqalar, ayiq; tez- quyon, kuchuk, va boshqalar.

5. Musiqaning tezlashishi yoki sekinlashishi ostida harakatlarni o'zgartirish: yurishdan yugurishga, yugurishdan sakrashga va hokazo.

6. Musiqaning tezlashishi va tto'xtashiga improvizatsiya, masalan: avtomobil, paravoz, arg'imchoq.

Musiqiy dinamika haqidagi taassurotlarni shakllantirish.

1. Musiqqa ostida dinamikaning ko'rsata olish R ga - oyoq uchida yurish, R ga - tovonda yurish, R/R ga - dinamikaga xos kichik, o'rta, katta qadamlar bilan yurish.

2. Raqsga dinamikaning o'zgarishini qo'llar, bosh, yelka va hokazolar bilan ko'rsata olish. Masalan: kaft-bilakni aylantirish, tirsak-qo'llarni aylantirish.

3. Musiqqa ostida krishchendo va diminuendoga qarab harakat bajarish: bolalar doyra shaklida turib oladilar, agar tovush sekin-asta pasaya borsa, doyra torayadi, balandlasa kengayadi.

4. Gullar raqsini improvizatsiya qilish orqali bolalar musiqadagi dinamik o'zgarishlarni ko'rsatadilar, ya'ni gul o'sadi, ochiladi, suliydi yoki quyoshga talpinadi, shamoldan tusatdan sinadi va hokazo.

Musiqiy-ritmik harakatlarda tovush kayfiyati haqidagi taassurotlarni shakllantirish.

1. Bolalar juft bo'lib turadi, har bir bolada bittadan yumshoq koptok bor. Stakkato ijroga bolalar koptokni yerga (polga) uradilar, mayin, ohista kuyga u

qo'ldan bu qo'lga o'tkazadilar. Bunda R.Shumanning "Jasur chavandoz" kuyidan foydalanishimiz mumkin.

2. Musiqa rahbari katta koptokni olib - stakkatoga-koptokni polga uradi, legatoga esa koptokni havoda yarim doyra yoki to'liqsimon harakat qilib qo'llarida harakatlantiradi. Keyin esa bolalarga stakkato kuyga koptok misol sakraydilar, ligatoga qo'llarini havoda u tomondan bu tomonga "shamolda esayotgan navdalar" harakatini bajaradilar.

3. Mayin ohista kuy ostida bolalar juft bo'lib doyrada aylanadilar. Qisqa yorqin kuyni tinglashlari bilanoq qo'llarini qo'yib yuboradilar va toki legato kuy ijro etilmagunicha turgan joylarida yengil sakraydilar.

2. Bolaning ijodiy rivojlanish sohasi kompetensiyalarini kuzatish va tahlil qilish.

Musiqa ayrim kishilar aytganidek dam olish, hordiq chiqarish vositasi emas. Musiqa san'ati bu insonda fikr uyg'otuvchi, his-hayajonlarini bir maqsad tomon yo'naltiruvchi, kishilarni yaxshi ulug'vor ishga safarbar etuvchi, ona – Vatanimizni so'z va ohanglarda tarannum etib bolalarda Vatan tuyg'usini uyg'otuvchi, uni o'stiruvchi ajoyib – g'aroyib mo'jiza!

Buyuk kompozitor Betxoven musiqani donishmandlik va falsafadan yuksakroq dil izhori degani bejiz emas. Musiqa bolaga har tomonlama yordam berib, tevarakatrofni obrazli, emotsional idrok etish va bola xarakterining shakllanishiga ta'sir ko'rsatuvchi vositasidir.

Musiqaning tarbiyaviy maqsadidan kelib chiqib musiqa mashg'ulotlarini olib borishda quyidagi vazifalarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Bolada musiqiy qobiliyatni rivojlantirish.
2. Bolalarni qo'shiq aytish va musiqiy ritmik malakalarga o'rgatilib, ularda musiqani qabul qilishni his etish va tushunish qobiliyatlarini rivojlantirish.
3. Bolada badiiy ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish.

"Ilk qadam" Maktabgacha ta'lim tashkilotining Davlat o'quv dasturi 6-7 yoshdagi bolaning maktabga tayyorlik xaritasida "Ijodiy rivojlanish" sohasi kompetensiyalari qo'yidagicha belgilangan¹:

- San'at va madaniyatga qiziqish bildiradi;
- Milliy an'analarni qadrlaydi va ularni kundalik hayotning bir qismi sifatida idrok etadi;

¹ 5.Grosheva I.V., Mirziyoeva Sh.Sh., Yevstafeva L.G., Maxmudova D.T., Nabixanova Sh.B., Pak S.V., Nazarova V.A., Isxakova M.R., Abdunazarova N.F. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi (takomillashtirilgan ikkinchi nashr) Toshkent 2022-yil (o'zbek va rus tillarida).

- San'atning ma'lum bir turiga bo'lgan afzalliklarni mustaqil ravishda ifodalaydi;

- Olingan bilim va ko'nikmalardan turli hayotiy vaziyatlarda o'z ijodiy rejalarini tuzish va tatbiq qilish uchun foydalanadi;

- Insonning dunyoni o'zgartirishdagi yaratuvchanlik rolini tushunadi.

Musiqiy, badiiy-ijodiy rivojlanishi tufayli bolalar musiqa obrazlarini, ularning atrofidagi qo'shimcha obrazlarni yorqin his eta boshlaydilar. Bu esa, o'z navbatida ularning tevarak-atrofni bilishda, estetik baholanishni tarbiyalashda katta ahamiyatga ega. Bolalar bilan musiqa mashg'ulotlarini o'tkazish sababi ular bilan qo'shiq aytish va musiqiy– ritmik harakatlar bajarish ko'nikmalarini yuzaga keltirib, shu soha bilan bog'liq bilimlarni o'zlashtirishdan iborat.

Nazorat savollari:

1. Bola rivojlanishiga musiqa qanday ta'sir etadi?
2. Qanday musiqiy o'yinlarni bilasiz?
3. Bolaning ijodiy rivojlanish sohasi kompetensiyalari haqida o'z fikringizni bayon qiling?

1	Bolalar musiqiy rivojlanishining maqsad va vazifalari nimalardan iborat?	<p>Musiqa tarbiyachisi bolalarni estetik va ahloqiy jihatdan tarbiyalashda alohida o'rin tutadi. Musiqa bolaga har tomonlama yordam berishi, tevarak-atrofni obrazli-emotsional idrok etishi va bola xarakterining shakllanishiga ta'sir ko'rsatishi uchun musiqa tarbiyasining maqsadidan kelib chiqib quyidagi vazifalar qo'yiladi:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Bolaning musiqaviy qobiliyatini rivojlantirish.2. Bolalarni ashula aytish va musiqaviy-ritmik malakalarga o'rganish. Ularda musiqani qabul qilish, his etish va tushunish qobiliyatlarini tarbiyalash.3. Bolada badiiy-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish. Bu vazifalarning hammasi bir-biri bilan o'zaro mustahkam bog'langan. Bolalarning musiqiy qobiliyatini rivojlantirish bolalar musiqa asarlari va cholg'ulari bilan tanishishdan boshlanadi
2	Musiqiy ta'lim metodlari haqida nimalarni bilasiz?	<p>Ta'lim metodlari - o'qitishning o'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishish usullarini hamda o'quv materialini nazariy va amaliy yo'naltirish yo'llarini anglatadi. Ta'lim</p>

		<p>jarayonining muvaffaqiyati uning shakligagina emas, balki qollanilayotgan metodlar samaradorligiga bog'liq bo'lib, u ta'lim nazariyasida asosiy o'rinlardan birini egallaydi. Ta'lim metodlari oldiga qo'yiladigan talablardan yana biri – bu bilimlarning asosli va puxta bo'lishi. Ta'lim metodlari yaxshi natija beradigan bo'lishi lozim. Metodlar bir qancha asosiy guruhlardan iborat. Musiqiy ta'lim metodlari og'zaki, ko'rgazmalilik, amaliy metodlaridan iborat bo'lib, ta'lim metodlari tarkiban o'qitish metodlari va o'qish metodlaridan iborat</p>
3	<p>Rivojlanish markazlarining maqsadi haqida so'zlab bering?</p>	<p>Bolalarga yo'naltirilgan guruhda puxta o'ylangan va xavfsiz tashkil etilgan rivojlanish muhiti eng muhim rol o'ynaydi, bu pedagoglarga davlat o'quv dasturining maqsad va vazifalarini amalga oshirish va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini qo'llash imkonini beradi. Guruh xonasini rivojlanish markazlari deb ataladigan kichik-kichik joylarga ajratish tavsiya etiladi. Bolalar xavfsizligi pedagogning asosiy mas'uliyati bo'lib, ehtiyotkorlik bilan rejalashtirish va nazorat qilishni talab qiladi. Guruh xonasining maydoni qanday rejalashtirilganligi, rivojlanish markazlari qanday joylashganligi pedagogning bolalar salomatligi va xavfsizligini qanday ta'minlashi va ularning ta'limini yaxshilashiga ta'sir qiladi. Bunda albatta o'quv tarbiyaviy jarayonda foydalaniladigan metodlarning ham ahamiyati katta.</p>

2-Mavzu: Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda musiqiy faoliyat turlaridan foydalanish.

Reja:

- 1. Musiqiy faoliyat turlari va ulardan samarali foydalanish usullari.**
- 2. Musiqa joʻrligida ritmik oʻyinlar tashkil etish orqali bolalar ijodkorligini faollashtirish.**

1. Musiqiy faoliyat turlari va ulardan samarali foydalanish usullari.

Musiqiy, badiiy-ijodiy rivojlanishi tufayli bolalar musiqa obrazlarini, ularning atrofidagi qoʻshimcha obrazlarni yorqin his eta boshlaydilar. Bu esa, oʻz navbatida ularning tevarak-atrofni bilishda, estetik baholanishni tarbiyalashda katta ahamiyatga ega. Bolalarning musiqiy oʻquvini, ijodkorligini rivojlantirishda musiqiy faoliyatlarning ahamiyati katta. Bolalar musiqiy faoliyati-musiqiy asarlarning maʼnosini idrok etish va tushunish, qoʻshiq aytish, musiqiy va ritmik harakatlar, bolalar cholgʻularida joʻr boʻlishdan iborat. Davlat oʻquv dasturi kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan. Bu maktabgacha taʼlim va tarbiya jarayonida bolalar faoliyatining turli-tuman turlarida shakllanadigan kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan.

Musiqa quyidagi faoliyat turlaridan iborat:

1. Musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish.
2. Musiqa tinglash.
3. Musiqa savodi.
4. Qoʻshiq kuylash.
5. Bolalar musiqa cholgʻularida joʻr boʻlish.

Bolalarni jismoniy tarbiyalash jarayonida qoʻyidagi asosiy vazifalar hal etiladi. Birinchi vazifa - sogʻliqni mustakhamlash, tana aʼzolarini chiniqtirish, jismoniy jihatdan toʻgʻri rivojlanish hamda uning ishlash qobiliyatining oshirishiga taʼsir etishdir. Jismoniy mashqlarning sihat-salomatlikka foydasi cheksiz ekanligini D. Adisson bunday tasvirlaydi: “Mutolaa aql uchun qancha zarur boʻlsa, jismoniy mashqlar ham badan uchun shuncha zarur”.

Suqrot hakim esa bunday deydi: “Gimnastika yordami ila men badanimning muvozanatini toʻgʻrilab olaman”.

Ikkinchi vazifa - bolalarda yangi harakat turlariga qiziqish, koʻnikma va malakalar hosil qilish, ularni mahsus bilimlar bilan qurollantirish zarur. Oʻrgatish jarayonida bolalar harakat, koʻnikma va malakalarni egallaydilar.

Uchinchi vazifa - bolalarning yoshiga, jinsiga muvofiq keladigan asosiy harakat sifatlarini rivojlantirishdir. Shu bilan birga bolalarda ahloqiy-irodaviy sifatlarini tarbiyalash, xulq-atvor madaniyati ko'nikmalarini tarkib toptirish kerak.

To'rtinchi vazifa - bolalarda o'z sog'ligiga ongli munosabatni tarbiyalash bo'lib, bu ularning ozoda-sarishtalik tartibida, gigiena qoidalariga rioya qilishlarida, ertalabki gimnastika bilan shug'ullanishlarida hamda ritmik mashg'ulotlarida muntazam qatnashishlarida namoyon bo'ladi. Badan tarbiyaning sihat-salomatlikka foydasini o'quvchi qanchalik yaxshi bilib olsa, Kiziqish shunchaki ortadi.

Go'zallik - bu avvalo harakatlarning sodda, yengil, izchil va tugal bo'lishidirki, tarbiyachi ham bolalar ham bunga intilsalar, nafosatga erishadi. Albatta ritmik tarbiyaning vazifasi boladi faqat go'zallikni idrok etishinigina shakillantirish bo'lib qolmay, balki ularning kishi harakatidagi chinakkham go'zallikni baxolay bilishga ham o'rgatishidir.

Bolalarda to'g'ri harakat ko'nikmalarini shakillantirish va rivojlantirishda ritmik gimnastika ko'p yordam beradi. U oddiy harakatlar raqs, gimnastika, umumiy rivojlantirish mashqlarini o'z ichiga oladi. Mashqlarni qayta-qayta takrorlashlari tufayli bolalarda sekin asta asosiy harakatlari malaka osil bo'lib boradi. Shu bilan birgalikda gavda to'g'ri shakillanadi, qo'l va oyoq musiqa ohangiga muvofiq harakat qilishga o'rganadi. Mashg'ulotlar yengil, quvnoq ritmli va ayniqsa bolalarga tanish musiqa tanlay bilish lozim.

Ritmik gimnastika asosini umumiy rivojlantirish mashqlari tashkil qiladi. U maktab yoshgacha bo'lgan bolalar jismoniy tarbiyasi umumiy sistemasida muhim o'rin tutib, birinchi navbatda ularning salomatliklarini mustaxkamlashda yosh bolalar organizmini chiniqtirishda zarur vosita hisoblanadi. Mashqlarni muntazham takrorlash natijasida xayotda zarur bo'lgan o'ziga hos harakat malakasi hosil bo'la boradi. Ritmik gimnastika nafas organlari rivojlantirish uchun ajoyib vositadir. Harakatlarning ritmligi to'g'ri nafas olish ko'nikmasini shakillantirishga imkoniyat beradi, bu esa nafas olish va chiqarish kuchi va muddatini, shuningdek, harakat strukturasi bilan nafas olish yaastatasini yo'naltirishga o'rgatadi. Bola organizmi kislarodga to'yimagan bo'ladi, chunki o'sish va to'qimalar rivojlanishiga ko'p quvvat kerak bo'ladi. Zotan unda kislarodga extiyoj katta, bolalarning nafas apparati hali yaxshi shakillanmagan. U entikib nafas oladi. Ozgina jismoniy zo'riqishda ham uning nafasi qisiladi, nafas olishni u harakat xarakteriga moslay ololmaydi. Ularning hammasi uning chuqur nafas olishiga xalaqit beradi. Bu fiziologik xususiyatni e'tiborga olib, maktab yoshigacha bo'lgan kichik gruppada bolalar bilan ritmik gimnastika mashg'ulotlarini o'tkazish maqsadga muvafiq emas. Maktab yoshigacha bo'lgan katta gruppada bolalar bilan ritmik gimnastika mashg'ulotlarini o'tkazish

nafas sistemasini takomillashtiradi, yurak mushaklarini chiniqtiradi, yurak urish ko'lamini o'stiradi, nerv sistemasini rivojlantiradi. Reaksiya, kardinatsiyaning tezkorligi, o'z harakatlarini anglash bolalarni xar jihatdan boyitadi, aqlini peshlaydi. 5-7 yoshdagi bolalar bilan ritmik gimnastika mashqlarini xaftada ikki marotaba o'tkazish kerak. Mashg'ulotlar muddati 25-30 minut bo'lishi mumkin. Mashqlar kompleksi 4-martadan 8-martagacha qaytariladigan, 40 yaqin mashqlarni o'z ichiga oladi. Mashqlarning ana shunday xilma-xilligi shu yoshdagi bolalar ruxiyati xususiyatiga mos keladi. Bir qolibdagi harakatlar bolalarni tezda charchatib qo'yyadi, shu sababli kompleks uchun mashq tanlashda aloxida e'tibor berish kerak. Xar bir mashg'ulotda bolalarda tanish bo'lmagan bir, ikki xil mashq kiritish lozim. O'tgan mashg'ulotlardagi mashqlarni takrorlashda musiqaga e'tibor berish kerak, chunki musiqa bola xissiyotiga tez ta'sir qiladi, bolada ma'lum kayfiyat tug'diradi. Shuning uchun aynan bir xil mashqlarni turli xil musiqa sadolari ostida o'tkazish zarur. Musiqa ta'siri ostida bolalarning yosh chegarasi doirasida ifodali xarkat yuzaga keladi.

Mashg'ulotdan sung choy ichish tavsiya etiladi. Shuningdek, sok, kvas, gazli suv, xo'l mevalar ham istimol qilsa bo'ladi. Tavsiya etilgan usullardan kompleks foydalanish yilning issiq vaqtida ritmik gimnastika mashqlarni sog'lomlashtirish sari yo'naltirishni kuchaytirishga imkoniyat beradi.

Yurak-tomir va nafas sistemasiga ta'sir ko'rsatish, tayanch - harakat apparatini mashq qildirish, nerv sistemasiga ta'sir ko'satish kabi funksional yo'nalishlar salomatlik uchun juda muxim ahamiyatga egadir. Umuman xozircha bizga ma'lum adabiyotlarda ritmik gimnastika mashg'ulotlarning yetarli aniqlikdagi medik-biologik asoslari yo'q. Adabiyotlarda tavsiya etilayotgan komplekslar o'z yo'nalish jihatidan turlicha bo'lib, shug'ullanuvchilar organizmga ta'sirning juda ham keng diapozonini ko'rsatadi. Xulosa qilib aytganda, ritmik gimnastik bilan shug'ullanishning kechi yo'q.

Mashg'ulotda qanday jihozlardan foydalanishga bog'liq holda tarbiyachi bolalarni qanday saflantirishni o'ylab ko'radi va rejalashtiradi. Masalan, tayoqchalar, bayroqchalar bilan mashq bajarish uchun bolalarni qatorga saflantirish, saflantirganda ham bolalarni bir-biridan yetarli masofada saflantirish maqsadga muvofiqdir, chunki, xalal beradigan darajada qatorga saflantirish harakatning zarur hamplitudasiga erishish imkoniyatini bermaydi, bundan tashqari shikastlanishlarga olib kelishi mumkin. Katta guruhda umumrivojlantiruvchi mashqlarni bajarish chog'ida bolalar oldiga murakkabroq holatlarni aniq olish, mashqlarni turli hamplitudada bajarish, harakat yo'nalishiga roiya qilish va boshqalar qo'yiladi. Tarbiyachi mashg'ulot boshlanguniga qadar yirik va mayda jismoniya asbob-uskunalarini tayyorlab ko'yadi,

hamda uni muayyan joyga o'rnatadi. Pedagogning ko'rsatmasiga muvofiq bolalar bayroqcha, tayyoqcha, kubik va boshqalarni mustaqil ravishda borib oladilar, mashq tugagach esa ularni joy-joyiga qo'yyadilar. Tarbiyachi yirik asbob-uskunalarni bir joydan ikkinchi joyga ko'chirishda va qayta joylashtirishda bolalarni jalb qiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlariga musiqa rahbari tayyorlashda ritmik va raqs darsi estetik tarbiyaning asosiy va ta'sir kuchi jihatidan muhim ahamiyatga ega bo'lgan omillardan biridir.

Ritmika musiqaviy tarbiya tizimiga kiruvchi fanlardan biridir. Ritmika dastur mazmunini musiqaviy ritmik va ifodaviylik harakatlar malakalari ustida ishlash tashkil qiladi. Ritmika bolalar musiqa tarbiyasi; musiqani tinglash, diqqatni bir joyga to'plash, ritmni xis bila bilishni, mayin va nafis harakatni o'rgatadi, shu bilan birga bolaning jismoniy rivojlanishida ham ritmik mashqlarning xizmati kattadir. Ritmik mashqlar harakat malaka va ko'nikmalarni hosil qiladi, gavda mushaklarni chiniqtiradi, nafas olish va qon aylanish sistemasiga ijobiy ta'sir qiladi.

Ritmika bilan shug'ullanish asosiy musiqa nazariyasi tushunchalarining o'zlashtirishga yordam beradi. Ritmik harakatlar musiqiy tarbiyaning asosiy manbai hisoblanadi. Bolaning musiqiy qobiliyatining namoyon bo'lishida, aqliy, estetik va jismoniy rivojida raqs, musiqali o'yin va musiqa ostida harakat katta ahamiyatga ega. Musiqa faoliyatining bu turlari bolalarning har tomonlama o'sishiga yordam beradi. Birinchidan, musiqiy uquvi, ritm tuyg'usi, musiqa xotirasi yaxshi rivojlanadi. Ikkinchidan, raqs va musiqiy harakatlar bolada harakatchanlik, chaqqonlikni rivojlantirib, badanni chiniqtiriladi, qomatning to'g'ri o'sishiga katta yordam beradi. Uchinchidan, musiqa asarlari bolada turlicha emotsional xislar va kayfiyatlar xosil etib bola ongida o'ziga xos obrazlar yaratadi. Yemak musiqa bilan harakat bolaning aqliy va estetik qobiliyatining hamda irodasini rivojlantirishda ham alohida ahamiyatga ega.

Musiqiy-ritmik harakatlar faoliyat turining vazifalari:

-bolalarda estetik zavqlanish malakasini hosil qilish. Ularning musiqiy qobiliyatini o'stirish va musiqaga bo'lgan qiziqishlarini oshirish.

-musiqa ostida harakatlarni chiroyli, aniq, xushbichim, nafis ma'noli bajarishga erishish. Musiqaning tabiatiga, xususiyatiga e'tibor qilib harakat qilish, harakatlarni sifatlar bajarishga erishish.

-o'zbek raqs Farg'ona, Buxoro, Xarazm va Qaraqalpoq maktablarining farqini ajrata bilish, shu maktabning raqs elementlarini o'rganish:

-bolalarning ijobiy tashabbuskorligini rivojlantirish, bolalarni boshqa xalqlar raqslari bilan qisman tanishtirish.

Musiqiy ta'limning barcha faoliyat turlari bolalarda har tomonlama musiqiy qobiliyatlarini rivojlantiradi:

- Musiqiy rivojlanadi;
- ijodiy qobiliyatlarni;
- jamoa bo'lib harakat bajarish malakalari shakllandi.

Musika ostida harakatlar bajarish bolalarda ritm hissini faollashtiradi. Bu esa mashg'ulotning musiqiy materialini yanada chuqurroq o'zlashtirish harakatlar yordamida asarning harakter xususiyatlarini ko'rsatadilar.

2. Musika jo'rligida ritmik o'yinlar tashkil etish orqali bolalar ijodkorligini faollashtirish.

Musika ostida ritmik harakatlar

“Asp bo'laman” (O'rtacha tez) Kichik guruh uchun

1-holat: bosh uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo'llar belga, o'ng tomonga bir marta, chap tomonga bir marta boshlarini egadilar.

2-holat: yelka uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo'llar pastga, yelkalar 2-marta o'ng va chap yelka birin-ketin uchiriladi.

3-holat: qo'l uchun.

Oyoqlar juft holatda, qullar yuqoriga ikki martadan o'ng chap tomonga “shamol” harakatini bajaradilar.

4-holat: bel uchun.

Oyoqlar juft holatda, qo'llar belga “prujina” mashqi bajariladi.

5-holat: Oyoqlar juft holatda, qo'llar belga, oyoq uchida 4-marta sakraydilar.

6-holat: nafas uchun.

Oldinga bir oz egilib, qo'llarni pastdan yuqoriga ko'tarib tushiradilar.

“Qashqarcha” (O'rtacha tez) Tayyorlov guruhi uchun

1-holat: bosh uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo'llar belga, bosh o'ng, chap, yuqori va pastga qaratiladi.

2-holat: yelka uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo'llar pastga, yelkalar ikki marta o'ng, ikki marta chap tomonga aylantiriladi.

3-holat: qo'l uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo'llar oldinga, yuqoriga yonga birin-ketin harakatlanadi, so'ng dastlabki holat.

4-holat: bel uchun.

Qo'llar belga, oyoqlar yelka kengligida, o'ng va chap tomonga ikki martadan egiladilar.

5-holat: tizza uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo'llar tizzada, yarim egilish - o'ng va chap tomonga egiladilar.

6-holat: oyoq uchun.

Qo'llar belga, oyoqlarni navbati bilan oldinga, yonga, orqaga uzatib, dastlabki holatga keladilar.

7-holat: nafas uchun.

Qo'llar yarim egilgan xolda pastdan yuqoriga ko'tariladi.

“Do'lancha” (Sho'xchan) Katta va tayyorlov guruhлари uchun

1-holat: bosh uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo'llar belga, bosh o'ng va chap tomonga ikki martadan aylantiriladi.

2-holat: yelka uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo'llar yelkada. Avval o'ng so'ngra chap yelka oldinga va orqaga 4-marta aylantiriladi.

3-holat: qo'l uchun.

4-marta “kaptokni yuqoriga ot” harakatini bajariladi.

4-holat: bel uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo'llar belga, 1-deganda oldinga egiladilar, 2-deganda dastlabki holat, 3-deganda orqaga egilib, 4-deganda dastlabki holatga keladilar (4-marta).

5-holat: tizza uchun.

O'ng qo'l tirsaga chap oyoq tizzaga, chap qo'ltirsagi o'ng oyoq tizzasiga tekkiziladi.

6-holat: oyoq uchun.

Qullar belga, oyoqlar juft holatda ikki marta sakrab, 3-4 xisobiga o'ng chap oyoq birin-ketin oldiga va orqaga harakatlantiriladi.

7-holat: nafas uchun.

Qo'llar orqadan yuqoriga ko'tarilib oldga tushiriladi va yengil nafas olinadi.

“Olmani otdim” (O‘rtacha tez) Tayyorlov guruhi uchun

1-holat: bosh uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qullar yonga o‘zatilib, bosh muqom qilinib uchiriladi.

2-holat: yelka uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo‘llar belga, yelka uchiriladi.

3-holat: qo‘l uchun.

Qo‘llar navbatma-navbat pastdan yuqoriga ko‘tarilib, so‘ng pastga tushiriladi.

4-holat: bel uchun.

Oyoqlar yelka kengligida, qo‘llar belga, o‘ng va chap tomonga belni ikki martadan aylantiriladi.

5-holat: tizza uchun.

Qo‘llarni pastga “shamol” qilib o‘tirib turiladi (4-marta).

6-holat: oyoq uchun.

4 qadham oldinga, 4 qadham orqaga yuriladi.

7-holat: yarim egilib avval o‘ng tomonga silkitib, keyin chap tomonga silkitadi va qomat rostlanadi (4-marta).

8-holat: nafas uchun.

Qo‘llar yondan yuqoriga ko‘tarilib, oldinga yengil tashlanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun musiqiy repertuarini to‘g‘ri tanlash muhim. Har bir yosh guruhi uchun qiziqarli ularning kayfiyatiga mos keladigan, ma’naviy jihatdan tarbiyaviy ahamiyatga ega bo‘lgan musiqiy asarlar tanlash shart. Har bir musiqiy asar ma’lum pedagogik maqsadlarni amalga oshirishni ko‘zda tutib tanlanadi. Chunki, musiqalar bolalarning ijobiy his-tuyg‘ulariga ta’sir ko‘rsatadi, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bolalarda kuylash va tinglash faoliyatlarini o‘rganishi bilan birga cholg‘uchilik, musiqali harakatlar hamda ijodkorlik faoliyatlari ham har tomonlama rivojlantiriladi, bilim va malakalarni o‘zlashtirish va musiqiy tavsiflarni ushbu faoliyatlar vositasida egallash imkoniyatlari yaratiladi.

Nazorat savollari:

1. Musiqiy-ritmik harakatlar faoliyat turining vazifalari nimalardan iborat?
2. Musiqi sadolari ostida qanday ritmik harakatlar bajarish mumkin?
3. Ijodiy rivojlanish sohasi kompetensiyalari qanday kichik sohalardan iborat?

1	Musiqiy faoliyat turlari nechta?	Musiqqa quyidagi faoliyat turlaridan iborat: 1. Musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish. 2. Musiqqa tinglash. 3. Musiqqa savodi. 4. Qo‘shiq kuylash. 5. Bolalar musiqqa cholg‘ularida jo‘r bo‘lish
2	Musiqqa mashg‘ulotlarida tarbiyalanuvchilar faoliyatini to‘g‘ri tashkil etish metodikasi tushunchasiga ta’rif bering?	Musiqiy, badiiy-ijodiy rivojlanishi tufayli bolalar musiqqa obrazlarini, ularning atrofidagi qo‘shimcha obrazlarni yorqin his eta boshlaydilar. Bu esa, o‘z navbatida ularning tevarak-atrofnii bilishda, estetik baholanishni tarbiyalashda katta ahamiyatga ega. Bolalarning musiqiy o‘quvini, ijodkorligini rivojlantirishda musiqiy faoliyatlarning ahamiyati katta. Bolalar musiqiy faoliyati-musiqiy asarlarning ma’nosini idrok etish va tushunish, qo‘shiq aytish, musiqiy va ritmik harakatlar, bolalar cholg‘ularida jo‘r bo‘lishdan iborat. Davlat o‘quv dasturi kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan. Bu maktabgacha ta’lim va tarbiya jarayonida bolalar faoliyatining turli-tuman turlarida shakllanadigan kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan
3	Musiqiy-ritmik harakatlar faoliyat turining vazifalari?	<p>-bolalarda estetik zavqlanish malakasini hosil qilish. Ularning musiqiy qobiliyatini o‘stirish va musiqaga bo‘lgan qiziqishlarini oshirish.</p> <p>-musiqqa ostida harakatlarni chiroyli, aniq, xushbichim, nafis ma’noli bajarishga erishish. Musiqaning tabiatiga, xususiyatiga e’tibor qilib harakat qilish, harakatlarni sifatlar bajarishga erishish.</p> <p>-o‘zbek raqs Farg‘ona, Buxoro, Xarazm va Qaraqalpoq maktablarining farqini ajrata bilish, shu maktabning raqs elementlarini o‘rganish:</p> <p>-bolalarning ijobiy tashabbuskorligini rivojlantirish, bolalarni boshqa xalqlar raqslari bilan qisman tanishtirishdan iborat</p>

O‘Z-O‘ZINI TEKSHIRISH UCHUN TEST SAVOLLAR

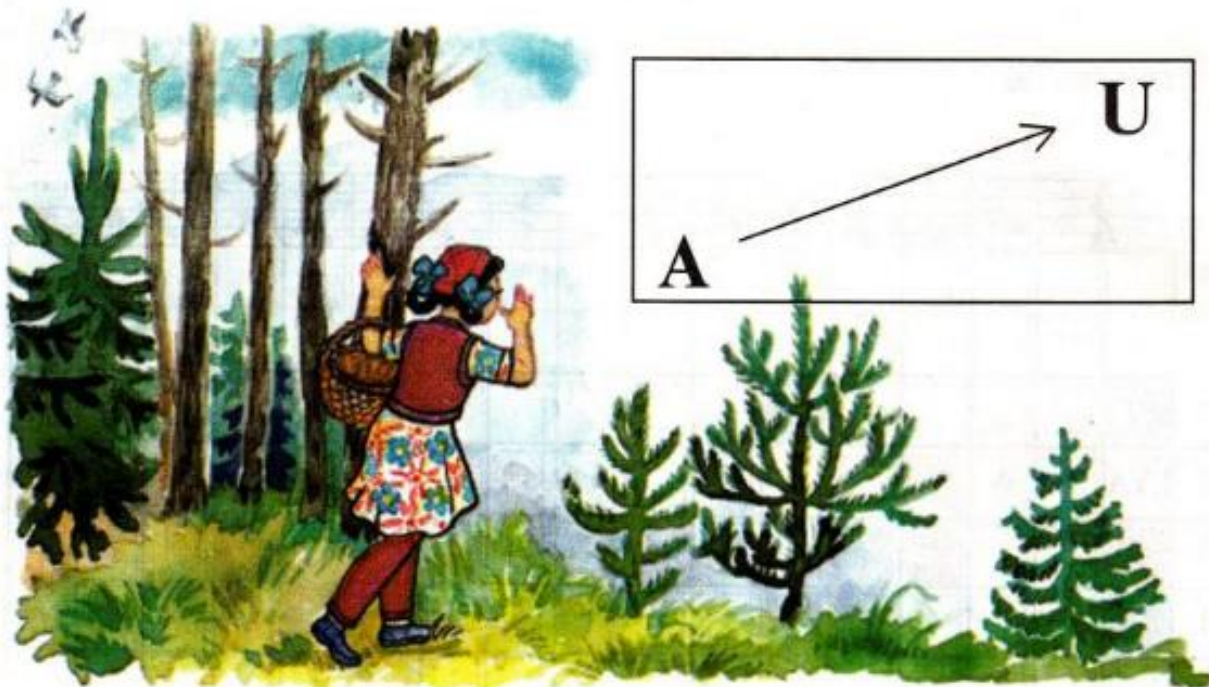
№	Savollar	Javob 1	Javob 2	Javob 3	Javob 4	to‘g‘ri javob nomeri
1	Ijodiy rivojlanish sohasi nechta kichik sohalarga bo‘linadi va ular qaysi javobda to‘g‘ri berilgan?	1. Dunyoni badiiy tasavvur etish 2. Badiiy – ijodiy qobiliyatlar	1. Dunyoni bilish 2. Badiiy – ijodiy qobiliyatlar 3. Borliqni ijodiy o‘zgartirish 4. San’atni anglash	1. Dunyoni badiiy tasavvur etish 2. Borliqni ijodiy o‘zgartirish 3. San’atni anglash	1. Borliqni ijodiy o‘zgartirish 2. San’atni anglash	1
2	Dunyoni badiiy tasavvur etish qaysi rivojlanish sohasiga tegishli	Ijodiy rivojlanish	Bilish jarayonining rivojlanishi	Ijtimoiy-hissiy rivojlanish	Nutq, muloqot, o‘qish va yozish malakalari	1
3	Bolalar musiqiy rivojlanishining maqsad va vazifalari nimalardan iborat?	Bolaning musiqaviy, badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ashula aytish va musiqaviy-ritmik malakalarga o‘rgatish	O‘quv materialini nazariy va amaliy yo‘naltirish yo‘llarini o‘rgatadi	Musiqiy faoliyat turlarini mashg‘ulot jarayonida qo‘llashni o‘rgatadi	Musika mashg‘ulotini tashkil etishda foydalaniladigan metodlarni o‘rgatadi	1
4	Musiqiy faoliyat turlari nechta?	5 ta	2 ta	3 ta	6 ta	1
5	Bolalar cholg‘ularida jo‘r bo‘lishga o‘rgatishning ahamiyatli tomonlari nimada?	Bolalarning musiqaga bo‘lgan qiziqishlarini yanada oshiradi, ritm tuyg‘usi, musiqiy uquvi, xotirasini mustahkamlaydi	Bolalarning bilish kompetensiyalarini rivojlantiradi	Turli vaziyatlarda tengdoshlari bilan muloqotga kirishishni o‘rganadi	Musiqiy ritmik harakatlar bajaradi, qo‘shiq kuylash faoliyatini to‘g‘ri bajaradi	1
6	Bolalar uchun musiqiy repertuar tanlashda nimalarga e‘tibor qaratiladi?	Har bir yosh guruhi uchun qiziqarli ularning kayfiyatiga mos keladigan, ma‘naviy jihatdan tarbiyaviy ahamiyatga ega bo‘lgan musiqiy asarlar tanlanadi	Bolalar uchun musiqiy repertuar tanlashda bolalarning bilim darajasi inobatga olinadi	Bolalarning ritm tuyg‘usi, musiqiy uquvi, xotirasining rivojlanganlik darajasiga e‘tibor qaratiladi	Pedagog o‘zi hohlagan asarlarni bolalarga o‘rgatishi mumkin	1
7	Musiqiy ta‘lim tizimining o‘ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?	Bolaning musiqiy, badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish	Bolalarni musiqa tinglashga o‘rgatish	Bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish	O‘yin faoliyatiga bolalarni jalb etish	1
8	Maktabgacha yoshdagi bolalarni musiqiy ritmik harakatlarga o‘rgatishning asosiy maqsadi nima?	Bolalarni musiqa ritmini his qilishga o‘rgatadi, musiqiy uquvi, xotirasini mustahkamlaydi	Bolalarni qo‘shiq kuylash faoliyatiga o‘rgatadi	Bolalarning nutqini, talaffuzini rivojlantiradi	To‘g‘ri javob yo‘q	1

9	Bolalarni musiqiy ritm tuygʻusini rivojlantirish uchun qanday faoliyatlar amalga oshiriladi?	Musika joʻrligida ritmik oʻyinlar tashkil etiladi	Musiqiy cholgʻularni rasmini chizishga oʻrgatiladi	Bolalarga musiqa savodiga oid bilimlar oʻrgatiladi	Jismoniy mashqlar bajartiriladi	1
10	Maktabgacha yoshdagi bolalarni eshitish qobiliyatlarini rivojlantirish uchun qanday usullardan foydalaniladi?	Maktabgacha yoshdagi bolalarni shovqinli va musiqiy tovushlarni farqlashga oʻrgatish orqali	Musiqiy cholgʻular va belgilarni rasmini chizishga oʻrgatish orqali	Bolalarning shaxsiy kompetensiyalarini rivojlantirish orqali	Bolalarga musiqa savodiga oid bilimlarni oʻrgatish orqali	1
11	Musika faoliyatida bolalarni qanday usullar yordamida milliylik tushunchasiga oʻrgatib borish mumkin?	Oʻzbek milliy cholgʻulari bilan tanishtirish, milliy kuylarni eshittirish	Fortepiano cholgʻusida chalishga oʻrgatish va qoʻshiq kuylashga oʻrgatish	Jismoniy mashqlar bajartirib, amaliy metodlardan foydalanish	Musika faoliyatida turli qiziqarli oʻyinlar oynash	1
12	Bolalar cholgʻularida joʻr boʻlishga oʻrgatish faoliyatini qanday tashkil etish mumkin?	Bolalarni shovqinli cholgʻular bilan musiqaga joʻr boʻlishga oʻrgatish orqali	Oʻquv materialini nazariy va amaliy yoʻnaltirish orqali	Bolalarning nutqini, talaffuzini rivojlantirish orqali	Toʻgʻri javob yoʻq	1
13	Bola musiqani qachondan his eta boshlaydi?	Tugʻilganidan dastlabki kunidan boshlab	1 yoshligidan	2 yoshligidan	3 yoshligidan	1
14	Musiqiy-ritmik harakatlarni qanday tashkil etish mumkin?	Chapaklar yordamida, oyoqchalarini tupillatib	Bolalarning nutqini, talaffuzini rivojlantirish orqali	Musiqiy cholgʻular va belgilarni rasmini chizishga oʻrgatish orqali	Toʻgʻri javob yoʻq	1

VI. ADABIYOT VA MANBALAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrdagi “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-112-son Qarori.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 802-son Qarori.
5. Maktabgacha ta’lim agentligining 2023-yil 28-avgustdagi “Maktabgacha ta’lim tashkiloti pedagoglarining ish hujjatlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 99-son buyrug‘i.
6. Grosheva I.V., Mirziyoeva Sh.Sh., Yevstafeva L.G., Maxmudova D.T., Nabixanova Sh.B., Pak S.V., Nazarova V.A., Isxakova M.R., Abdunazarova N.F. O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi (takomillashtirilgan ikkinchi nashr) Toshkent 2022-yil (o‘zbek va rus tillarida) “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi (takomillashtirilgan nashri) 2022-yil.
7. Soliyev N. Musiqa savodi alifbosi. G‘.G‘ulom nomidagi nashriyot, 2003-yil.
8. Turdiyeva M.J. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning innovatsion metodlari. Uslubiy qo‘llanma – Buxoro “Durdona” 2021-yil.
9. Алпарова Н.Н., Николаев В.А., Сусидко И.П. Музыкально-игровой материал – М.: Владос, 1999 год.
10. Давыдова М.А. Музыкальное воспитание в детском саду. Средняя, старшая, подготовительная группа. – М.: ВАКО, 2006 год.
11. Костина Э.П. Музыкально-дидактические игры. Ростов-на-Дону «Феникс» 2010 год.
12. www.mdo.uz
13. www.mdomoi.uz

Tovushlarning harakati

«A» tovushi pastga, «U» tovushi esa yuqoriga harakat qiladi.

An illustration of a bird perched on a branch of a tree with yellow autumn leaves. To the right, a diagram in a rectangular box shows a downward-pointing arrow starting from the word 'kak' and ending at the word 'ku', indicating the pitch movement. Below this, a musical staff with a treble clef shows three pairs of notes. Each pair consists of a higher note labeled 'kak' and a lower note labeled 'ku', connected by a diagonal line, illustrating the pitch difference between the two words.

«kak» bo'g'ini baland, «ku» bo'g'ini esa past.

Ayiq va quyonlar tovushini farqlang

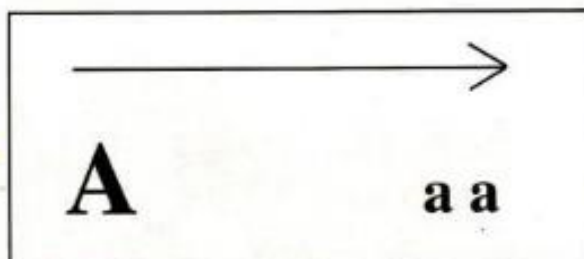
Qaysi hayvonning ovozi baland?

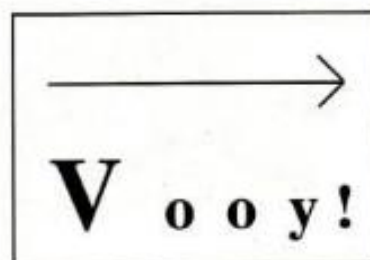
Qaysi biriniki past?

Tovushlarning harakati

Qizcha «a-a-a» deb yigʻlaganda hosil boʻlgan tovush bir xil balandlikda harakat qiladi.

Bola «v o o y» deb qichqirganda hosil boʻlgan tovush bir xil balandlikda harakat qiladi.

Hayvonlar ovozini farqlang

?

?

?

?

?

?

Musiqiy tovushlar

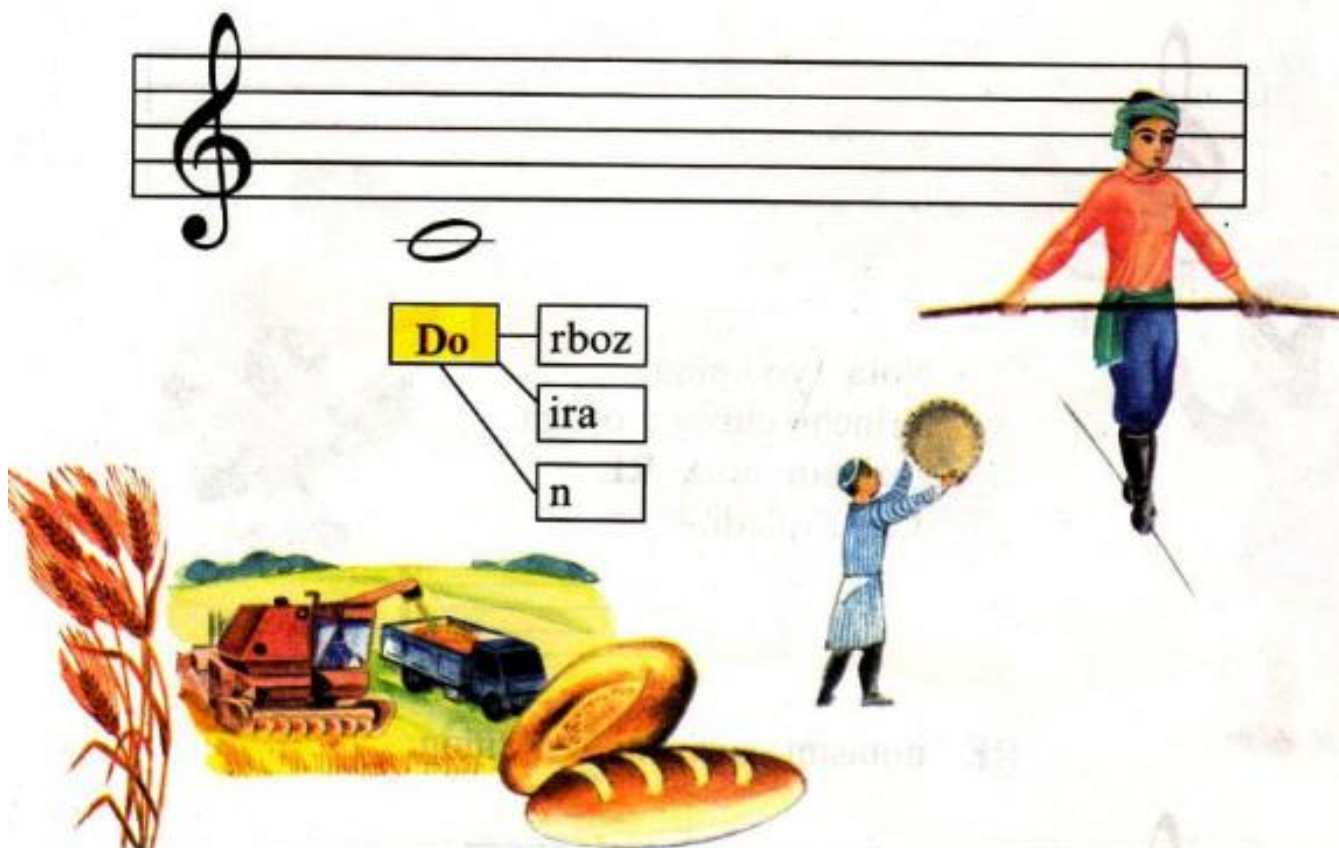

Do, re, mi, fa, sol, lya, si,
Sara tovush barchasi.
Yetti tovush jarangi,
Baland-pastdir ohangi.

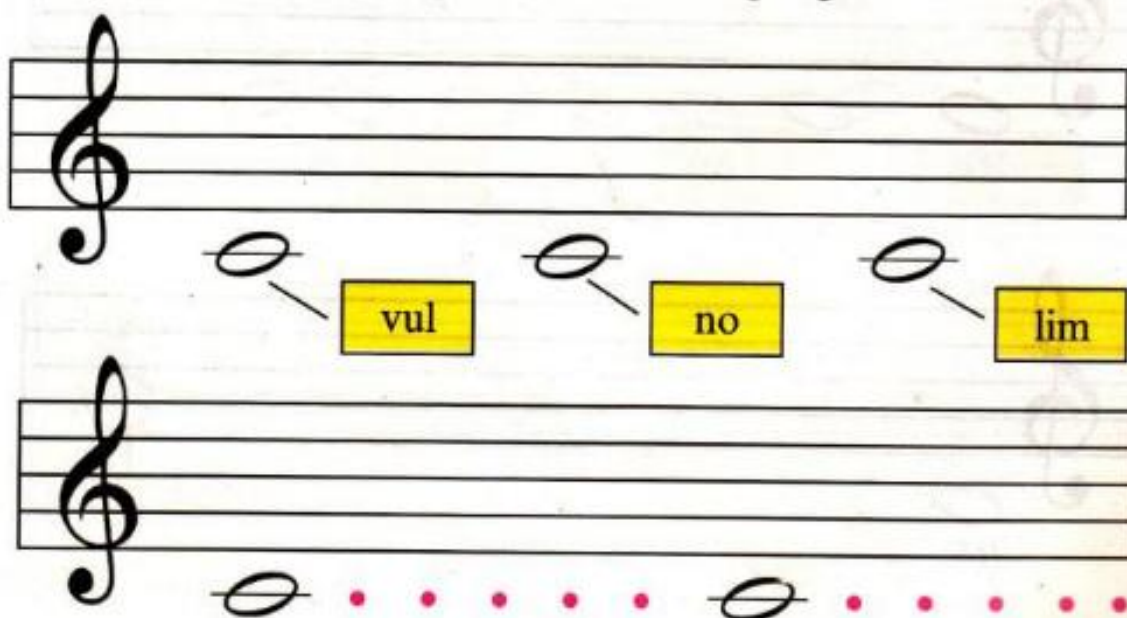
Qo'shnay, g'ijjak, chang, rubob,
Ham doira cholg'u asbob.
O'qib musiqa sirin,
Sevib chalg'in har birin.

REBUS

Quyidagi soʻzlarni aniqlang.

Nuqtalarning oʻrniga soʻz qoʻying.

TOVUSH

Shovqinli tovushlar

Siz qanchadan qancha turli-tuman tovushlarni eshitasiz. Barglarning shitirlashi, avtomobillar motorining guvillashi, g'ildiraklarning g'ichirlashi, telefonning jiringlashi, samolyotlarning ovozi, bolalarning qiyqiriqlari va boshqa quloqqa eshitiladigan har bir ovoz tovushdir.

Ana`shu yuqoridagi tovushlar shovqinli tovushlar deyiladi.

Shovqinli tovushlar

aniq bir balandlikka

ega bo'lmaydi.

ATAMALARNING IZOHLI LUG‘ATI

Vokal musiqasi — kuylashga mo‘ljallangan musiqa; qo‘shiq, romans, ariyalar, xor asarlari vokal musiqa sirasiga kiradi.

Gimn (yun.) – madhiya, tantanali qo‘shiq.

Kalit — qaysidir tovushning nota yo‘lidagi aniq joyini va unga nisbatan boshqa notalarning ham joylashishini ko‘rsatuvchi belgi.

Pedagogik vazifa — pedagogik vaziyatni anglash va shu asosda ma’lum qarorga kelish hamda zaruriy harakatlar rejasini tuzish.

Pedagogik ijodiyot — o‘quv-tarbiya ishlarining yanada takomillashtirilgan shakllarini izlash, pedagogik muammolarni muvaffaqiyatli yechish, bolalarni o‘qitish va tarbiyalashning sifatini oshirishga yo‘naltirilgan faol jarayondir.

Pedagogik qobiliyatlar — o‘qituvchining individual-psixologik xususiyatlari bo‘lib kasbiy pedagogik faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish shartlaridan biridir.

Pedagogik madaniyat — bu umuminsoniy madaniyatning bir qismi bo‘lib hisoblanadi va uch aspektda: aksiologik, faoliyatli va shaxsiy jihatdan namoyon etiladi.

Pedagogik madaniyatni o‘rganish metodlari — 1) o‘quv-tarbiya jarayonida o‘qituvchi shaxsi va faoliyatini o‘rganish metodlari: pedagogik kuzatish, rejalarni o‘rganish, o‘qituvchining hujjatlari, mustaqil xarakteristikalar metodi, suhbat va h.k.; 2) pedagogik madaniyatni maxsus diagnostika qilish metodlari: diagnostik vaziyatlar, anketa, reyting, test va boshq.

Pedagogik faoliyat — pedagogik jarayonda tarbiya, rivojlantirish va o‘z-o‘zini tarbiyalash, shuningdek, o‘zini erkin ifodalash uchun tanlash imkoniyatiga ega bo‘lishini ta’minlovchi kasbiy faoliyatdir. Pedagogik faoliyatning asosiy muammosi – o‘qituvchining talablarini bolalarning imkoniyatlari, istaklari va maqsadlari bilan uyg‘unlashtirishdir.

Suhbat — 1) bolalarni savol-javob asosida hatti-harakatlarni tahlil qilish va axloqiy baholar ishlab chiqishga, muhokamaga yo‘naltiruvchi metod; 2) verbal (og‘zaki) kommunikatsiya asosida ma’lumot olishga asoslangan metod; 3) o‘qitish metodi ko‘rinishlari: o‘rganilgan materialni mustahkamlash, o‘rganilgan materialni takrorlash orqali tekshirishga qaratilgan, evristik, qidiruvchi, ya’ni bolalarning egallangan, mavjud bilimlariga tayaniladigan reproduktiv metod.

Faoliyat — olam va insonning o‘zini anglash va qayta yaratishga yo‘naltirilgan psixik faollik shaklidir. Faoliyat yana kichik birliklar – harakatlardan tashkil topadi va ularning har biri o‘z vazifasiga ega. Faoliyat o‘zida maqsad, motiv, usullar, sharoitlar va natijani aks ettiradi.